

Státem podporovaný monopol soukromých firem, 15. 3. 2012

Na Ministerstvu životního prostředí se připravuje materiál, kterým stát tiše a bez pozornosti médií utužuje monopol pro vybranou pětičku soukromých firem (tzv. *provozovatelé kolektivních systémů*). Pokud jste si právě koupili novou žehličku či varnou konvici, pak vězte, že jste jedné z těchto firem věnovali 3,00 + 1,20 Kč, pokud CD či DVD přehrávač, pak 30,00 + 15,10 Kč, pokud televizor s úhlopříčkou nad 25", pak 201,70 + 100,80 Kč, pokud sporák či myčku na nádobí, pak 65,00 + 26,40 Kč, a pokud novou ledničku nad 40 kg, pak 215,00 + 86,40 Kč. Takové jsou totiž tzv. *viditelné poplatky* (příspěvky na sběr, svoz a recyklaci tzv. *historických elektrozařízení* - elektrozařízení, pocházejících z domácností a uvedených na trh do 13. srpna 2005 - stejného nebo podobného druhu) a tzv. *skryté poplatky* (příspěvky na sběr, svoz a recyklaci vašeho nového elektrospotřebiče poté, co doslouží a objeví se - či se vůbec neobjeví - na některém ze sběrných dvorů), zaplacené vámi při koupi nového spotřebiče, určeného pro domácnost. Oba zmíněné poplatky jsou pak prostřednictvím výrobce koupeného elektrozařízení odvedeny příslušnému provozovateli kolektivního systému, který má organizačně zajišťovat, aby byl elektroodpad sebraný na území ČR zákonným způsobem zrecyklován a nakládání s ním financovat z vybraných recyklačních poplatků. Ze součtu viditelného a skrytého poplatku tak vyplývá, že provozovatel kolektivního systému ASEKOL vyinkasuje za právě koupený CD nebo DVD přehrávač 45,10 Kč a za televizor s úhlopříčkou nad 25" pak 302,50 Kč, zatímco provozovateli kolektivního systému ELEKTROWIN přibude od roku 2009 na účtu 91,40 Kč za sporák či pračku a 301,40 Kč za lednici nad 40 kg (v roce 2006 jste za lednici platili viditelný poplatek ve výši 420 Kč/ks, v roce 2007 a 2008 pak ve výši 300 Kč/ks). Podnikáte-li např. v pohostinství nebo v obchodě s potravinami, přispějete za chladicí zařízení ještě mnohem více. Za stokilový chladicí box určený k podnikání to nyní dělá celých 1680 Kč (veškeré ceny jsou převzaté z aktuálních a předchozích ceníků zmíněných provozovatelů kolektivních systémů, jsou zaokrouhlené na jedno desetinné místo a uvedené vč. příslušného DPH).

Tyto nemalé finanční částky se objevují na účtech zmíněných firem s požehnáním státu: provozovatelé ASEKOL, ELEKTROWIN a EKOLAMP ovládají od roku 2005 drtivou většinu trhu se sběrem, svozem a zpracováním (recyklací) vysloužilých elektrozařízení, ať již historických, na jejichž financování jim bylo monopolní oprávnění přiděleno Ministerstvem životního prostředí, tak *novodobých*, pocházejících z domácností a uvedených na trh od 13. srpna 2005, či elektrozařízení určených pro podnikání, která se s monopolem přiděleným pro historická elektrozařízení pocházející z domácností de facto svezla. V loňském roce bylo oprávnění na financování historických elektrozařízení pocházejících z domácností a týkajících se zařízení informačních technologií a telekomunikačních zařízení přiděleno na základě soudního rozhodnutí kromě ASEKOLu ještě dalším dvěma provozovatelům.

Dle informací Evropské komise se v současné době v zemích EU přibližně vyprodukuje elektroodpad v množství odpovídajícímu 65% váhového objemu elektrozařízení uváděného na trh, ovšem méně než polovina tohoto množství je zpracována. Z materiálu „*Strategický analytický dokument pro oblast využívání druhotných surovin – Závěrečná zpráva*“ (dále jen „Závěrečná zpráva“), vydaného v listopadu 2011 (autoři: IEEP, VŠE Praha, EKOKOM), z dokumentu „*Vybrané ukazatele odpadového hospodářství v oblasti odpadních*

elektrických a elektronických zařízení (OEEZ)“, vydaného v listopadu 2011 Odborem odpadů Ministerstva životního prostředí a ze stati „*Výsledky všech systémů v ČR za rok 2010*“, uveřejněné na webových stránkách provozovatele kolektivního systému ELEKTROWIN vyplývá, že v České republice je průměrná úroveň zpětného odběru elektrozařízení a odděleného sběru elektroodpadu za léta 2006 až 2010 včetně cca 20% (konkrétně v jednotlivých letech: 11,3%, 15,7%, 21,5%, 32,04%, 22,17%). Z výše uvedené Závěrečné zprávy lze vyčíst i statistické údaje o dovozu elektrozařízení do ČR tak, jak je poskytl Český statistický úřad. V roce 2009 bylo do České republiky dovezeno 526 562 t elektrozařízení (údaje z let 2006-2008 chybějí, v roce 2004 to bylo 572 190 t a v roce 2005 činil objem dovozu elektrozařízení 502 128 t) [Závěrečná zpráva, str. 314-316, tabulka 52 „Dovoz elektrozařízení (t) podle statistik ČSÚ“]. Dovoz elektrozařízení představuje asi 90% jeho celkové tuzemské spotřeby [Závěrečná zpráva, str. 314]. Podle údajů kolektivních systémů podléhá smluvním vztahům s provozovateli kolektivních systémů (tj. odvodu recyklačních poplatků) cca 80% elektrozařízení uvedených na trh (dovezených i tuzemských) [Závěrečná zpráva, str. 316]. Za předpokladu ročního dovozu elektrozařízení v objemu 500 tisíc tun je tedy na trh v ČR ročně uváděno celkově cca 555 tisíc tun, z toho z cca 440 tisíc (80 procent z 555 tisíc) tun byly na účty provozovatelů kolektivních systémů odvedeny recyklační poplatky. Z těchto údajů můžeme dovodit, že za 6 a půl roku působení výše uvedených provozovatelů kolektivních systémů zpětného odběru na tuzemském trhu bylo na recyklačních poplatcích v ČR vybráno minimálně 10 miliard korun (uvažovaný průměrný poplatek pouze ve výši 4 Kč/kg). Kdyby byly všechny vybrané recyklační poplatky použity tak, jak mají být použity, pak při 20% úrovni sběru by na účtech zmíněných provozovatelů kolektivních systémů mělo zůstat cca 8 miliard Kč disponibilních prostředků!

Pokud byste předpokládali, že toto výnosné podnikání nelze učinit ještě výnosnějším, pak vězte, že jste na omylu. Seznam výrobců a dovozců elektrozařízení, vedený na Ministerstvu životního prostředí, uvádí, že cca 3600 těchto subjektů plní své zákonné povinnosti nakládání s vysloužilými elektrozařízeními a elektroodpady prostřednictvím zmíněných provozovatelů kolektivních systémů a těmto provozovatelům musí ještě odvádět paušální, tzv. *systémový poplatek*, který kryje náklady na administrativní provoz systému a pohybuje se pro firmu v řádu tisíců korun ročně [zdroj: ASEKOL]. Navzdory horentním sumám vybíraným od výrobců a dovozců elektrozařízení, resp. od jejich kupujících (soukromých osob, veřejných institucí a firem), navíc někteří zmínění provozovatelé žádají ještě o různé dotační prostředky. Mnohamiliónový příspěvek na vlastní sběrné kontejnery tak obdržel provozovatel systému ASEKOL na základě dotace Evropské unie. K dalšímu přivýdělku stačí, aby provozovatelé neuzavřeli či vypověděli smlouvy s menšími, logisticky neatraktivními obcemi. Ty si pak musí zajistit svoz svých vysloužilých elektrozařízení na sběrné dvory větších měst samy a samozřejmě si ho zaplatit z vlastní kapsy. Nezřídka však uhradí komunální firmě, která sebraná elektrozařízení odváží, rovnou i za jejich likvidaci. Recyklační poplatky tak zůstávají nepoužity. Když se však některý ze starostů takto diskriminované obce rozhodne uzavřít smlouvu s některým, provozovateli kolektivních systémů „nevyvoleným“ zpracovatelem elektroodpadu, který obci ochotně zdarma vyhoví, nerozpakují se „dotčení“ monopolní provozovatelé vyhrožovat starostovi údajnou nezákonností takového počínání a na zpracovatele posílat trestní oznámení. Je zřejmé, že navzdory (nebo

spíše díky) evidentní spokojenosti mnoha obcí s přímými službami zpracovatelů, považují provozovatele kolektivních systémů, jež jsou v celém recyklačním řetězci pouhými prostředníky, takové zpracovatele za svoji nežádoucí konkurenci.

Ač je to možná k nevíře, lze z tohoto státem posvěceného „byznysu“ vytěžit ještě více. Stačí totiž, aby příslušný provozovatel kolektivního systému začal sebraná vysloužilá elektrozařízení nabízet zpracovatelům na burze nebo si za ně nechával platit tzv. *indexovou cenu*. ASEKOL tak organizuje burzy, na kterých nabízí např. drobná elektrozařízení za vyvolávací cenu 6,50 Kč/kg a televizory za 4,00 Kč/kg, přičemž vítězný zpracovatel si je navíc musí na vlastní náklady odvézt z některého z krajských překladišť. To má logicky za následek růst cen recyklovaných surovin a likvidaci drobných zpracovatelů typu chráněných dílen. ELEKTROWIN zase smluvně „upravuje“ poplatky zpracovatelům za recyklaci v nepřímné úměře k růstu cen výstupních surovin, takže se tyto běžně pohybují v záporných hodnotách. Za pozornost stojí i fakt, že provozovatelé monopolních kolektivních systémů preferují pouze určité zpracovatele, ačkoli mnozí jiní, kteří disponují veškerými zákonnými oprávněními a provozují moderní recyklační technologie, museli z kola (rozumějte z českého trhu) ven. Kolik dalších stovek miliónů ročně to ve finále může vynést? Bohužel, stát, který umožnil, aby s tak velkými finančními prostředky z recyklačních poplatků hospodařilo několik soukromých zprostředkovatelských firem, nemá nad kontrolou toku jimi vybraných a „přivydělaných“ finančních prostředků žádnou kontrolu a celý tento „byznys“ se děje na základě souhlasu Ministerstva životního prostředí a za dlouhodobé a trvalé podpory některých dalších orgánů státní správy - napříč politickým spektrem.

I přes hrozby monopolních provozovatelů kolektivních systémů je však dnes skutečnost taková, že obce či jednotlivci fakticky mohou obejít využití „služeb“ těchto státem posvěcených zprostředkovatelů recyklace a sjednat si odvoz a recyklaci odpadu s jiným subjektem, který splňuje příslušné přísné technologické požadavky dané zákonem. To se však nejen Ministerstvu životního prostředí nelíbí a v současné době připravuje nový komplexní zákon o zpětném odběru výrobků s ukončenou životností, ve kterém mimo jiné navrhuje ustanovení, že elektroodpad musí procházet jedině skrz vyvolenou skupinku firem, a to „navždy“. Monopolní postavení těchto provozovatelů by tak dostalo jiný rozměr. Petra Roubíčková, bývalá mluvčí Ministerstva životního prostředí, se v minulosti vyjádřila, že ministerstvo chce hlavně zvýšit průhlednost celého procesu a získat bič na vymáhání povinností oné pětice provozovatelů firem. Na otázku, proč se zároveň urputně snaží posílit jejich pravomoci, ovšem nedokázala uspokojivě odpovědět ...[zdroj: ekonom-ihned, 11. 3. 2010, „Krvavá bitva o odpadky“].

Podle informací NFPK stojí za zmíněnou snahou o utužení a dlouhodobé zajištění monopolu zmíněné pětice (resp. trojice) soukromých firem, zajišťujících nakládání s veškerým elektroodpadem v České republice, někteří lidé na Ministerstvu životního prostředí, České inspekci životního prostředí, Svazu měst a obcí České republiky a někteří poslanci napříč politickým spektrem (zejména ODS a ČSSD).